

ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК КОМПЛЕКСНИЙ (МІЖГАЛУЗЕВИЙ) ІНСТИТУТ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Стаття присвячена дослідженню питання про можливість виділення в складі екологічного права комплексного (міжгалузевого) інституту екологічного страхування.

Ключові слова: екологічне страхування, екологічне право, правовий інститут.

Статья посвящена исследованию вопроса о возможности выделения в составе экологического права комплексного (межотраслевого) института экологического страхования.

Ключевые слова: экологическое страхование, экологическое право, правовой институт.

To research the possibility of the selection of environmental law integrated (cross-sectoral) environmental insurance institute.

Keywords: environmental insurance, environmental law, a legal institution.

У спеціальній літературі переважає точка зору, відповідно до якої екологічне страхування визнається новим на сьогодні видом страхового захисту [1, с. 9]. На користь цього свідчить і той факт, що термін "екологічне страхування" почав використовуватись порівняно недавно. Вперше у законодавстві України він був згаданий лише з прийняттям Закону "Про охорону навколишнього природного середовища" [2] від 25 червня 1991 року, стаття 49 якого отримала назву "Екологічне страхування".

Однак, порівнюючи назву та зміст цієї статті, можна зробити висновок, що застосування нового терміну не свідчить про абсолютну новизну відповідного явища. Єдиною по суті спеціальною ознакою екологічного страхування, передбаченою ст. 49, є лише те, що воно здійснюється на випадок особливого різновиду шкоди – "шкоди, заподіяної внаслідок забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних ресурсів". Така шкода, у свою чергу, може бути наслідком багатьох чинників. Зокрема, причинами її можуть бути як стихійні природні явища, так і окремі види діяльності, передусім ті, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Із урахуванням цього, у складі екологічного страхування можна виділити дві основні складові:

по-перше, страхування на випадок шкоди, заподіяної внаслідок стихійних явищ природи, що традиційно вважається історично *найбільш раннім серед усіх відомих видів страхування* [3, с. 28, 35];

по-друге, страхування на випадок шкоди, заподіяної при здійсненні екологічно небезпечних видів діяльності, яке цілком справедливо визнається *новою на сьогодні галуззю страхового захисту*.

Поєднання цих складових вказує на досить непростий історичний шлях, який страхування пройшло у сфері взаємодії суспільства і природи. Виникнувши в якості способу компенсації шкоди від стихійних природних явищ, з часом воно поширилось і на інші, не пов'язані з природою, сфери суспільного життя. І лише нещодавно, у зв'язку зі стрімким науково-технічним розвитком та появою нових видів діяльності, здатних з високою долею ймовірності негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, почало розвиватись і у напрямку, пов'язаному з природно-техногенними ризиками.

Враховуючи це, сучасний стан розвитку екологічного страхування можна охарактеризувати як формування відносно нового соціального інституту, яке є результатом розширення сфери страхового захисту у сфері взаємодії суспільства і природи за рахунок поєднання страхових ризиків природного та природно-техногенного походження. Коло суспільних відносин, які утворюють цей інститут, є досить широким за обсягом, а самі відносини – різноманітними за змістом. Однак, не зважаючи на це, об'єднання цих відносин видається цілком виправданим. Оскільки в основу такого об'єднання покладається специфічний різновид ризику – *екологічний ризик*, який у даному випадку виступає не

лише передумовою для виникнення відповідних суспільних відносин, але й системоутворюючим фактором для усієї системи екологічного страхування.

Екологічний ризик розглядається у спеціальній літературі як ймовірність негативних наслідків, що можуть статися через погіршення якості навколишнього природного середовища [4, с. 31]. Враховуючи це, він характеризується складним типом причинно-наслідкових зв'язків. Джерелами (факторами) такого ризику є: а) техногенні події (аварії); б) умисні або необережні дії (злочини, правопорушення), в) події природного походження (стихійні природні явища). Усі вони ймовірно можуть призвести до негативних змін у навколишньому природному середовищі, яке виступає *об'єктом* такого впливу, та одночасно *джерелом походження* екологічного ризику для інших благ – життя і здоров'я людини, майна фізичних та юридичних осіб тощо.

Характерні риси екологічного ризику та шкоди, заподіяної в результаті його реалізації, виявляються передусім у таких основних категоріях екологічного страхування, як страховий інтерес, страховий ризик, страховий випадок та страхове відшкодування. Враховуючи це, такі риси визначають також особливості цільового та функціонального призначення даного виду страхування, що дозволяє говорити про екологічне страхування як цілісний *соціальний* інститут.

На відміну від цього, питання про можливість об'єднання правових норм, якими врегульовані відповідні суспільні відносини, в єдиний *правовий* інститут екологічного страхування є досить неоднозначним. Однією з причин цього є те, що суспільні відносини, які виникають при здійсненні окремих складових даного виду страхування, врегульовані нормами різних галузей права. Наприклад, якщо страхування на випадок стихійних природних явищ протягом тривалого часу здійснювалось на підставі норм переважно цивільно-правового характеру і мало на меті захист майнових інтересів приватних осіб, то страхування на випадок шкоди, заподіяної при здійсненні екологічно-небезпечних видів діяльності, є на сьогодні елементом спеціального правового регулювання у сфері забезпечення екологічної безпеки і носить публічно-правовий характер.

З цих міркувань, аналізуючи особливості правової природи інституту екологічного страхування та вирішуючи питання про місце відповідних правових норм в системі права, необхідно більш детально зупинитись на визначенні загальної правової природи страхування.

До недавнього часу в юридичній літературі досліджувався переважно *цивільно-правовий аспект* страхування. Пропонувалось серед різноманітної маси правовідносин по страхуванню виділити "власне страхові правовідносини", які в їх класичній формі є цивільними правовідносинами [5, с. 39]. Зазначалось, що страхові правовідносини складають самостійну групу в загальній

системі зобов'язань [6, с. 25] та відносяться до предмету вивчення науки цивільного права [7, с. 13].

Поряд з цим, за визначенням, яке міститься у Законі України "Про страхування" [8] від 7 березня 1996 року, поняття "страхування" розуміється дещо ширше і визначається як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (внесків, премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів (ст. 1).

Із урахуванням цього, сукупність цивільно-правових відносин, про яку йдеться у наведеному визначенні, не є простою сумою цих відносин, а утворює нову якість – систему, що відрізняється загальною цільовою спрямованістю. Така спрямованість полягає у захисті майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків) за рахунок відповідних грошових фондів.

Це дає підстави вважати, що у якості правової категорії страхування не обмежується лише цивільно-правовою складовою, а включає також і інші правові аспекти, зокрема, пов'язані зі створенням та використанням страхових фондів. З цих позицій, поняття "правовідносини, які виникають у процесі утворення та використання страхового фонду" принципово відрізняється від поняття "страхові правовідносини" ("страхове зобов'язання", "страховий договір") і співвідноситься з останнім як *ціле* і його *частина*. На відміну від окремого страхового зобов'язання, сукупність таких зобов'язань (кожне з яких носить майновий характер і спрямоване на захист приватних інтересів) пов'язується з рухом грошових коштів через єдиний страховий фонд. Страхові внески, отримані страховиком відповідно до умов договору страхування, є джерелом наповнення страхового фонду, кошти якого у подальшому, за наявності певних обставин (настання страхових випадків), використовуються для здійснення страхових виплат. Із урахуванням цього, можна зробити висновок, що сукупність страхових зобов'язань за окремим видом страхування утворює систему, що характеризується стійким типом зв'язків. *Страхове зобов'язання, взяте окремо, поза системою інших зобов'язань в межах окремого виду страхування (страхового фонду), втрачає сенс і не може відповідати своєму призначенню.*

За таких умов, у процесі утворення та використання страхового фонду, поряд із відносинами цивільно-правового характеру виникають також правовідносини, так би мовити "іншого рівня", які, з огляду на їх зміст, становлять *фінансово-правовий аспект* страхування. Такі відносини носять переважно публічно-правовий характер і визначаються у спеціальній літературі як *"сукупність врегульованих фінансово-правовими нормами відносин із формування цільових фондів грошових коштів, призначених для відшкодування збитків, завданих внаслідок реалізації страхових ризиків (природного, техногенного, соціального та іншого характеру), передбачених законом та (або) договором, шляхом розкладки суми збитків між учасників формування цих фондів"* [9].

При цьому варто зауважити, що не всі правовідносини, пов'язані з рухом грошових коштів, відносяться до предмету фінансового права. Сталою серед представників науки фінансового права є точка зору, згідно з якою загальні особливості фінансових правовідносин полягають у тому, що: *по-перше*, такі правовідносини виникають тільки у сфері фінансової діяльності держа-

ви і пов'язані з мобілізацією, розподілом і використанням централізованих і децентралізованих фондів коштів, тобто вони завжди мають грошовий характер; *по-друге*, однією стороною фінансових правовідносин виступає держава в особі органів законодавчої або виконавчої влади, або муніципальних органів, фінансово-кредитних органів, які наділяються владними повноваженнями по відношенню до другого учасника відносин; *по-третє*, особливістю фінансових правовідносин є те, що їх виникнення, зміна і припинення не відбуваються за волевиявленням сторін, а пов'язані з *фінансово-правовим актом* (тобто, вони виникають, змінюються і припиняються на підставі закону) [10, с. 73].

Із урахуванням цього, в сучасній теорії фінансового права зазначається, що фінансові правовідносини у страховій діяльності виникають при *формуванні, розподілі та використанні централізованих грошових фондів та резервів, наданні фінансової допомоги на поворотній основі для здійснення інвестиційних проектів та поповнення зворотних засобів, оплаті податків та інших платежів до бюджету, наданні податкових пільг, застосуванні штрафних санкцій, фінансуванні з бюджету, перестрахованні і т. ін.* [11, с. 14] Поряд з цим, у спеціальній літературі пропонується окреслити коло правовідносин, які утворюють інститут *організації страхування*. Зазначається, що такий інститут є самостійним правовим інститутом галузі фінансового права та комплексним інститутом законодавства. До складу цього інституту входять фінансові правовідносини, пов'язані зі здійсненням страховиками *формування, розподілу та використання страхових резервів*, а також із *державним регулюванням, контролем та наглядом у сфері цієї діяльності* [12, с. 8, 17, 21].

З огляду на це, фінансово-правове регулювання страхування у якості складової діяльності держави співвідноситься також з нормами *адміністративного права*. У спеціальній літературі з цього приводу зазначається, що на відміну від фінансових правовідносин, матеріальною основою яких є рух грошових коштів, адміністративні правовідносини виникають, змінюються та припиняються у процесі управлінської діяльності держави, не пов'язаної безпосередньо з організацією фінансової діяльності держави. При цьому адміністративне право регламентує *управлінські відносини, які безпосередньо виникають у зв'язку із практичною реалізацією органами державної влади завдань та функцій державно-управлінської діяльності*. Йдеться, зокрема, про: видачу страховикам ліцензій на здійснення страхової діяльності; ведення Єдиного реєстру страховиків та об'єднань страховиків, а також реєстру страхових брокерів; видачу дозволів на збільшення статутного фонду страхових організацій за рахунок коштів іноземних інвесторів; відкриття філіалів страхових організацій з іноземними інвестиціями тощо [9].

У зв'язку з цим, аналізуючи юридичну природу страхування, необхідно також взяти до уваги і його визначення, передбачене ст. 352 Господарського кодексу України [13] від 16 січня 2003 року. Відповідно до цієї норми, страхування (страхування у сфері господарювання) визначається як *діяльність спеціально уповноважених державних організацій та суб'єктів господарювання (страховиків), пов'язана з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (страхових випадків), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів*.

У даному випадку у законодавстві висвітлюється *господарсько-правовий аспект страхування*. Поняття "страхування" розглядається через категорію *страхової діяльності*, яка будучи різновидом господарської діяльності, характеризується поєднанням приватних і публічних ознак [14, с. 29].

Очевидно, що така діяльність також істотно відрізняється від страхування у цивільно-правовому розумінні. Використовуючи загальні ознаки господарської діяльності [15], можна констатувати, що поряд із поєднанням приватних та публічних інтересів, ця відмінність полягає також у тому, що страхова діяльність здійснюється на засадах системності та професійності. Особливості здійснення цієї діяльності виявляються передусім у подвійній природі правового становища страховика. Зокрема, нормами публічно-правового характеру (реєстрація, ліцензування) встановлюються вимоги щодо його участі у страхових правовідносинах приватного характеру; при здійсненні обов'язкових видів страхування в імперативному порядку визначаються порядок і правила їх проведення, форма типового договору страхування тощо; при здійсненні управління страховими фондами встановлюються правила розміщення страхових резервів та ін.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що, з юридичної точки зору, страхування не обмежується цивільно-правовою складовою, а є широкою багатоаспектною категорією. *Правовідносини, які виникають у галузі страхування, є неоднорідними за своєю юридичною природою*. Вони врегульовані правовими нормами різної галузевої належності і можуть мати як приватно-правовий, так і публічно-правовий характер.

Поряд з цим, у процесі аналізу правових аспектів поняття "страхування" привертає увагу ще один цікавий, на нашу думку, момент. Зосереджуючи увагу на цивільно-правовій природі страхування, не варто забувати, що віднесення цих правовідносин до галузі цивільного права є незаконним, коли воно співвідноситься із іншими інститутами цивільного права або відноситься до сфери впливу цієї галузі із урахуванням її *спрямованості* "на задоволення матеріальних і духовних потреб та захист інтересів приватних осіб" [16] (наприклад, так, як це відбувається у випадку добровільного страхування майнових ризиків). *Коли ж страхування у якості правової форми (моделі) використовується іншими галузями права, воно поглинається ними і утворює самостійний блок правовідносин, особливості якого визначаються потребами галузі, в якій він функціонує*.

Найбільш яскраво це спостерігається у *соціальному страхуванні*, де в результаті поєднання правової форми (моделі) страхування із системою права соціального забезпечення було створено правовий інститут, принципово відмінний від інших видів страхування, щодо якого у преамбулі Закону України "Про страхування" навіть міститься вказівка – "дія цього Закону не поширюється на державне соціальне страхування".

Очевидно, що причиною для цього стали особливості державного соціального страхування, які суттєво вирізняють його серед інших видів (галузей) страхування. Такі особливості полягають у тому, що державне соціальне страхування є гарантією конституційного права на соціальний захист (ст. 46 Конституції України [17]), однією із організаційно-правових форм соціального забезпечення [18] та важливою складовою державної соціальної політики. Метою соціального страхування є "створення загальнонаціональної організації взаємодопомоги обов'язкового характеру, яка зможе діяти з найвищою ефективністю лише у тому випадку, якщо вона буде всеосяжною як з точки зору охоплення нею населення, так і з точки зору покриття ризиків" [19, с. 31]. У зв'язку з цим, хоча ідея

соціального страхування і "витікає із суті страхування загалом" [20, с. 6], цей вид страхування потребує спеціального правового регулювання.

Наведений приклад демонструє, що *поряд із неоднорідністю окремих правовідносин страхування за суб'єктами, об'єктами та змістом, якісною неоднорідністю можуть характеризуватись також окремі класифікаційні осередки в системі правовідносин страхування, які утворюють його види*. І така неоднорідність може виявлятися в особливостях їх *цільового (функціонального) призначення*.

З цих позицій страхування можна розглядати як модель (форму, структуру), яка характеризується загальними елементами, але під час взаємодії із зовнішнім середовищем, яким у нашому випадку є сфера суспільних екологічних відносин, може набувати також деяких особливих рис. Елементами такої моделі можна вважати:

1) страхові правовідносини (страхові зобов'язання), суб'єктами якого є страховик і страхувальник. Ці правовідносини становлять цивільно-правовий аспект страхування, є приватно-правовими, носять договірний характер і виступають *первинним елементом страхової моделі*;

2) систему страхових правовідносин за конкретним видом страхування, яка *має на меті утворення і використання страхового фонду* для забезпечення *суспільної потреби* щодо перерозподілу у часі і просторі майнових наслідків реалізації того або іншого *ризик*.

3) правовідносин, які виникають між страховиком та іншими суб'єктами, передусім органами державної влади, у процесі здійснення ним страхової діяльності та регулюються нормами фінансового, господарського, адміністративного, конституційного та інших галузей права.

Узагальнюючи зазначене, можна зробити висновок, що, з правової точки зору, *страхову модель* можна розглядати як структуру, що включає значну кількість горизонтальних та вертикальних зв'язків між елементами цієї структури – правовідносинами страхування. Будучи неоднорідними за своєю юридичною природою, врегульованими нормами різних галузей права із застосуванням різних методів правового регулювання, у сукупності вони утворюють систему, єдність якої визначається *загальною цільовою та функціональною спрямованістю*.

Уявляється, що така модель є загальною для усіх видів страхування (екологічного, медичного, соціального та ін.). Однак, особливості цільового та функціонального призначення окремих видів страхування дозволяють "від'єднати" її від попереднього змісту і "перенести" в інше "середовище", в якому вона набуває нового змісту і характеризується особливими ознаками та елементами, що визначають необхідність спеціального правового регулювання.

Із урахуванням зазначеного, досить умовним видається віднесення екологічного страхування загалом лише до цивільно-правових засобів охорони навколишнього середовища [21; 22; 23].

На нашу думку, в широкому розумінні екологічне страхування повинно розглядатись із урахуванням усіх вищезазначених складових страхової моделі. Конкретизуючи викладене, його можна визначити наступним чином. Екологічне страхування – це *сукупність страхових правовідносин, які у поєднанні з іншими правовідносинами, що виникають у процесі здійснення відповідної страхової діяльності (її інституційно-функціонального забезпечення), утворюють систему, що характеризується загальною цільовою спрямованістю*. Ця спрямованість полягає у тому, що на відміну від окремого страхового зобов'язання, яке має на меті захист, передусім майнових інтересів приватних осіб (страхувальників, застрахованих осіб та вигодонабува-

чів), основна ціль екологічного страхування в широкому розумінні полягає в утворенні і використанні відповідних страхових фондів з метою компенсації шкоди, заподіяної внаслідок реалізації екологічних ризиків.

Такий підхід дозволяє сформулювати наступні висновки:

1) із урахуванням загальної структури страхування як правового явища, екологічне страхування є комплексним правовим утворенням, що характеризується поєднанням у ньому відносин, врегульованих правовими нормами різної галузевої належності, а також поєднанням приватно-правової та публічно-правової природи;

2) особливістю екологічного страхування є його загальна цільова спрямованість, яка полягає в утворенні і використанні страхових фондів для компенсації шкоди, заподіяної внаслідок реалізації екологічних ризиків;

3) з огляду на те, що така шкода завжди носить публічно-правовий характер [24, с. 63], має три форми, і відповідно до структури екологічного права реалізується у природоресурсних, природоохоронних та правовідносинах із забезпечення екологічної безпеки [25, С. 57], екологічне страхування як спосіб її компенсації реалізується у сфері екологічного права;

4) сукупність правових норм, що регулюють відповідні відносини, являє собою комплексний (міжгалузевий) правовий інститут, загальне цільове та функціональне призначення якого дозволяє вважати його елементом структури екологічного права;

5) правове регулювання цього виду страхування повинно відображати його загальну цільову та функціональну спрямованість і розвиватись у напрямку створення механізму спеціального еколого-правового регулювання.

1. Моткин Г. А. Основы экологического страхования / Г. А. Моткин. – М.: Наука, 1996. – 192 с. 2. Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 41. – Ст. 546. 3. Райхер В. К. Общественно-исторические типы страхования / В. К. Райхер / АН СССР Ин-т права. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1947. – 282 с. 4. Фролов М. О. Правові аспекти екологічного ризику: дис... канд. юрид. наук: 12.00.06. / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевчен-

ка. – К., 2001. – 211 с. 5. Біленчук Д. П., Страховое право України. Підручник / П. Д. Біленчук, О. М. Залетов, Н. І. Клименко Н. І. / За ред. П. Д. Біленчука та О. Ф. Філонока. – Київ: Атіка, 1999. – 361 с. 6. Йоффе О. С. Обязательственное право / О. С. Йоффе. – М.: Юридическая литература, 1975. – 880 с. 7. Янишен В. П. Поняття та ознаки страхових правовідносин в Україні: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. / В. П. Янишен – Харків, 1997. – 210 с. 8. Відомості Верховної Ради України. – 2002. – N 7. – Ст. 50. 9. Юрах В. М. Фінансово-правові засади страхування в Україні: дис... канд. юрид. наук: спеціальність 12.00.07. / В. М. Юрах. – Одеса, 2007. 10. Воронова Л. К. Фінансове право України: Підручник / Л.К. Воронова. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с. 11. Мамедов А. А. Финансовые правоотношения в сфере страхования / А. А. Мамедов // Юрист. – 2003. – № 12. – С. 14-18. 12. Косоногова С. В. Финансово-правовое регулирование организации страхования в Российской Федерации: автореферат дис... канд. юрид. наук: специальность 12.00.14 / С. В. Косоногова. – Саратов, 2008. – 27 с. 13. Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144. 14. Пацурія Н. Б. Страховое право України: Навч. посібник / Н. Б. Пацурія. – К.: Юринком Інтер, 2006. – 176 с. 15. Вінник О. М. Господарське право / О. М. Вінник. – К.: "Атіка", 2004. – 624 с. 16. Харитонов Є. О. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов, О. В. Старцев. – Вид. 2, перероб. і доп. – К.: Істина, 2007. – 816 с. 17. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 18. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / І. С. Ярошенко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с. 19. Надточій Б. Соціальне страхування чи соціальне забезпечення? Погляд з позицій системи прав, установ та принципів / Б. Надточій // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 1. – С. 31–34. 20. Андріїв В. В. Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування: автореферат дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05. / В. В. Андріїв. – Луганськ, 2011. – 21 с. 21. Ключенко, Л. Н. Гражданско-правовое регулирование страхования ответственности за загрязнение окружающей природной среды: сравнительно-правовой анализ: автореферат дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Л. Н. Ключенко. – М., 2007. – 30 с. 22. Баскакова И. В. Гражданско-правовые средства обеспечения охраны окружающей среды: автореферат дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. / И. В. Баскакова; ФГОУ ВПО "Российская академия государственной службы при Президенте Российской Федерации". – М., 2008. – 29 с. 23. Батадеев В. А. Правовые и финансовые аспекты экологического страхования / В.А. Батадеев // Страховое дело. – 2008. – № 4. – С. 37-40. 24. Васильева М. И. О методах, средствах и способах правового регулирования экологических отношений / М. И. Васильева // Экологическое право. – № 2/3. – 2009. – С. 56-67. 25. Краснова М. В. Компенсация шкоды за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія / М. В. Краснова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – 439 с.

Надійшла до редколегії 10.04.12

УДК 300-399:349.6

О. Кахацька, асп.

ЕКОЛОГІЧНІ ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ В ПРЕДМЕТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

У статті розглянуто суб'єкти, об'єкти, зміст екологічних договірних відносин, а також їх місце в предметі екологічного права.

Ключові слова: договірні відносини, договір.

В статье рассмотрены субъекты, объекты, содержание экологических договорных отношений, а также их место в предмете экологического права.

Ключевые слова: договорные отношения, договор.

The article discussed the subjects, objects, environmental maintenance of contractual relations, and their place in the subject of environmental law.

Keywords: contractual relations, contract.

Розвиток суспільних відносин вимагає змін в різних сферах життєдіяльності людини та відповідно у відносинах між державою і суспільством. Одним із регуляторів цих відносин, крім закону, може виступати договір. Не виключено, що такий механізм може бути використаний у відносинах людини з навколишнім природним середовищем. Договірні відносини в екологічному праві, як і в інших не суто приватних галузях права, є відносно новим напрямком наукових досліджень, що зумовлює актуальність дослідження цих відносин.

При появі комплексних галузей права, таких як екологічне право, імперативний та диспозитивний метод правового регулювання почали набувати нового змісту та зближатися. При появі приватної власності на окремі природні ресурси необхідно було, не обмежуючи прав власника, задовольнити потреби всього суспільства у

належному та раціональному використанні природних ресурсів, цілих комплексів. Тому сучасним реаліям притаманне договірне регулювання відносин публічно-приватного характеру. Тобто, конструкція договору віднайшла своє місце не лише в приватних, а й в публічних галузях права.

Для дослідження питання правового забезпечення суспільних відносин в сфері "природа-суспільство" доцільно зупинитися на договорі як формі, яка існує для регулювання даних відносин, а також визначити його місце в екологічних відносинах. Договір в екологічному праві – це певна угода, яка укладається між різними суб'єктами і має регулюючий характер. Дослідження питання договорів в екологічному праві є новим для науки, тому спочатку необхідно віднайти його місце в екологічному праві, предметом якого є екологічні відносини. З цієї метою

